

BAROMFIAK

MÉHÉSZET ÉS SELYEMTENYÉSZTÉS.

BAROMFI-, MÉH- ÉS SELYEMTENYÉSZTÉSI SZAKLAP.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET BAROMFI-, MÉH- ÉS SELYEMTENYÉSZTÉSI SZAKOSZTÁLYÁNAK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ ELSEJÉN.

Előfizetési ára: Egész évre 2 forint.

Szerkeszti: RUBINEK GYULA,

az országos magy. gazdasági egyesület ügyvezető titkárja.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, üllői-ut (Köztelek).

Az országos magyar gazdasági egyesület és a baromfitenyésztési szakosztály tagjai tagdíj fejében és a „Köztelek“ előfizetői ingyen kapják. A baromfitenyésztési szakosztály tagdíja egész évre 4 frt. — Az orsz. magy. gazd. egyesület tagdíja egész évre 10 frt. — A „Köztelek“ előfizetési ára egész évre 10 frt.

TARTALOM.

	Oldal
A galamboknak egy járványos betegségéről.	27
Tárca. Visszaemlékezések — apróságok.	27
A XI. baromfikiállítás díjazott állatai.	28
Közlemények a selyemhernyó-tenyésztés köréből.	29
Az anyaméh megtermékenyítése.	30
Különfelek.	30
A baromfiak életkorának felismerése. — A baromfiak fertőző betegségeiről. — Baromfitartás szűkebb helyen. — A tojástermelés költségei.	30

A galamboknak egy járványos betegségéről.

Ma már általánosan ismeretes, hogy azokat a betegségeket, a melyek járványos alakban szoktak fellépni, legnagyobb részben bakteriumoknak nevezett alsórendű növények, vagyis növényi élősködők okozzák, a melyek közül egyeseknek úgy szólva már egész biológiájukat ismerjük. Számos betegségre nézve azonban, a melyeknek a himlő vagy száj- és körömfájás, mindaddig nem sikerült kideríteni, hogy miféle fertőző anyag által idéztetnek elő, dacára annak, hogy fertőző természetük minden kétségen felül áll s ismételtelen képezték alapos kísérleteknek a tárgyát.

Az újabb időben sok olyan vizsgálat eredménye lett közölve, a melyek mindinkább valószínűvé teszik, hogy a bakteriumokon kívül még más alsórendű élő szervezetek is okozhatnak olyan betegségeket, a melyek szintén járványos természetűek lehetnek.

A betegségek ezen csoportjának okozói az állatvilághoz és pedig az ugynevezett őslényekhez, vagyis protozoákhoz tartoznak, a melyek tulajdonképpen csak egy sejtből állanak s fejlettebb szervek hiányában a protoplazma összehúzóadásainak segítségével mozognak, sőt a táplálkozás és kiválasztásra szolgáló szerveket is ez helyettesíti. A szaporodásuk pedig sporaképződés vagy oszlás által történik.

A betegségeket okozó protozoák részint a bélben, májban, szájban, vesében vagy más belső szervekben telepsznek meg, részint pedig a bőrön okoznak elváltozásokat.

A selyemhernyóknak az ugynevezett petrén-betegségét okozó protozoa pl. melyet *Cornalia-féle testeknek*, vagy *Balbani* után *mycosporidiának* neveznek, a bélben telepszik meg először s csak innen terjed aztán tovább a test egyéb részeibe. Ellenben a baromfihimlőt okozó élősködők kezdetben a tarajon és az áll alatti lebenyekben, szóval a bőrön fészkelik meg magukat s csak azután

terjednek be a szájba, garatba, szembe, hogy súlyos gyuladást okozzanak ott is.

Ez idő szerint még sok nehézséggel jár ezen élősködők tanulmányozása, mert sem mesterségesen tenyészteni, sem pedig elkülöníteni nem vagyunk képesek azokat s éppen ezen két körülménynek tulajdonítható főképpen, hogy nincsen még biztosan megállapítva vajjon mindazon esetekben, a mikor protozoákat találunk az állatok hulláiban, ezeknek tulajdonítható-e csakugyan az a betegség, a mely a halál okát képezte.

Némileg hozzájárul a kérdés tisztázásához dr. Willachnak egy közleménye is, a mely azért is érdekes, mert tanulságosan illusztrálja, hogy sokszor jelentéktelennek látszó körülmények is súlyos betegségeknek lehetnek előidézői.

Egy beteg galambot és egy galambhullát azzal a kijelentéssel küldtek Willachhoz, hogy az utóbbi időben minden megmagyarázható ok nélkül sok galambja hullott el a tulajdonosnak.

A hulla boncolásakor mind a két tudósnak hátulsó részében fillér nagyságú gyuladást gócot talált, a mely szürke-vörös volt s benne számos sárgászöld pontot lehetett látni. A hörgőket szemeses törmelék töltötte ki. A belek nyálkahártyája duzzadt és vö-

TÁRCZA.

Visszaemlékezések — apróságok.

Midőn a Szeremley-tyukok nyilvánosan szerepelni kezdettek — ha jól tudom 1875-ben, — midőn Szeremley akkori tanfelügyelő, ezen erdélyi kopasz — vagy mint ott mondják — esőre nyaku tyukokat a bécsi nemzetközi első kiállításon bemutatta, a jury, melynek én is tagja voltam, ezen tyukokon egészen elámult, sőt Wéber a hannoveri tyukaszegylet elnöke egészen kétségbe vonta ezen tyukok kopasz nyakának természetes voltát és nagyító üvegeket hozott, hogy a tyukok nyakát megvizsgálja, vajjon nem-e erőművi hatás által lettek megkopaszítva. Természetesen semmi gyanusat nem vett észre, de azért kételkedését fentartotta. Csak midőn Németországban kezdtek tenyészteni ezen tyukokat, — mihez anyagot Szeremley Lajos és Veres Ferencz szolgáltatottak — és látták, hogy ezen tyukok a kopasz nyakat utódaikra is átörökölték, kezdték ezen tyukokat állandó fajtának tekinteni és felismerve gazdasági értéküket, csakhamar elterjedtek. És most Németországban aligha nem ugyanannyi kopasz nyaku tyuk van, mint Erdélyben, de mindenesetre több, mint a régi Magyarországon.

Völschau a hamburg-altonai tyukász-

egylet elnöke, ki egyuttal egy nagy és díszes kiállítású és színezett képekkel ellátott tyukászati munka szerzője, első volt Németországban, ki a Langshon tyukokat hazájukból importálta s már az első szaporulatból küldött nekem egy törzset, úgy, hogy egész biztosan elmondhatom, hogy ezen hasznos fajtát én tenyésztettem legelőször Magyarországon. De volt is mesés ára az általam tenyésztett nemzedéknek, még a keresztesekért is megadtak darabonként 10—15 forintot; míg most, a kormány a tiszta fajt 5—6 forintért veszi darabonként. Ez örvendetes, mert jele, hogy e fajta terjed nálunk.

A multkor esztünk egy fiatal korai libát, emdeni keresztes volt, melyet egy tisztelőm, bár személyesen nem ismerem, küldött nekem, hogy izleljem meg s mondjak róla véleményem. A liba korai volt, oly nagy és súlyos, mint a mi öreg libáink. Annak rendje, módja szerint levágotott és magyar módon megsütemett, hozzá meg készítettek forrázott salátát, kemény tyuktojással. (Megvallom nagyon szeretem a forrázott salátát.) A mint feltalálják a libát és a salátát a felvagdalt tojásszeletekkel és falatozunk belőle, megszólal a vöm:

„Apám, — mond ő — miért halavány sárga az egyik tojás sárgája, holott a másiké pirosas sárga. Magyarazza meg nekem az okát.”

„Hát — mondom én — ennek az az oka, hogy a halavány sárgájú tojások tyukjai

szűk helyen tartattak, a hol nem igen volt alkalmuk rovarokhoz jutni s nagyobbára a zsákból éltek, holott a pirosas sárgájú tojások tyukjai szabadon jártak a gyümölcsösökben, a mezőn, a réteken, hol elég alkalmuk volt tücsköt-bogarat összeszedni, meg zöldséget csipkedni, ezért pirosas tojásuk sárgája és ezek izletesebbek is, csak hasonlítsd össze az izüket.”

Megízlelte, összehasonlította és azt mondotta:

„Igaza van apám.”

Ennek előtte husz esztendővel tartottuk meg Magyarországon az első baromfikiállítást az állatkertben. Azóta sok kiállítás volt Magyarországon, de egy sem volt oly kedélyes, egy iránt se érdeklődött a közönség annyira, mint ezen első kiállítás iránt. Maga József kir. főherczeg Ó Fensége is kiállító volt; kiállított Labrador kacsákat. Ezen fekete, zöld zománczos kacsákat most alig ismerik, pedig jók ám és izük különb, mint a mostan uralkodó Peking kacsáké. A főherczeg Ó Fensége imigyen szólt a juryhoz, melyben akkor nők is szerepeltek, a mi most már nagy kárára az ügynek ki ment a divatból, „Ne nézés után ítéljék meg a kacsákat, hanem vágassanak le közülök vagy hatot, süttessék meg, kóstolják meg és akkor mondjanak felettük ítéletet”. Ugy is történt, Ó Fensége kívánsága parancs volt, a kacsák megsütemtek és vadas szószban feltaláltattak. Pompás peesenyé volt, a vadkacsára

rösen pontozott volt, a májban pedig finom kis sárgás góczyoskák tüntek fel. A vérnek mikroszkópos vizsgálatakor bakteriumokat abban nem talált s a vérrrel beoltott galamb sem hullott el. E szerint a baromfikolera ki volt zárva.

A beteg galambnak nyaka és melle meg volt duzzadva; nem evett és nem ivott; nehezen és csak nyitott esőrrel lélegzett. 24 óra múlva ez is elhullott s boncoláskor ugyanazokat az elváltozásokat állapította meg, mint az elsőnél. Azonkívül azonban kölesmekkorasága, sárgás esomók voltak az izomzatnak is számos helyén.

Mikroszkópos vizsgálatkor úgy a tüdő megbetegedett részeiben, mint a májnak és izmoknak sárga góczyaiban zöldes színű, tojásdad alakú s a madarak vörös véresejteinél valamivel nagyobb képleteket talált, a melyeknek közepén egy fehér mag volt. Külső részük sűrű, de apró esillószerűvel volt fedve s egyik polusukon egy háromszög alakú nyílás volt. Willach ezen képleteket ázalékállatoknak, vagyis infuzoriáknak tartotta, s a test végén látható nyílás e szerint a száznak (peristom) felelt meg. Látott azonkívül olyan alakokat is, a melyeknek magva nem volt kivehető és teste sokkal kisebb volt, de valamennyi lassu mozgásokat végzett. Szerkezetük és zöldes színük miatt *Balantidium viride*-nek nevezi W. ezen élősdieket.

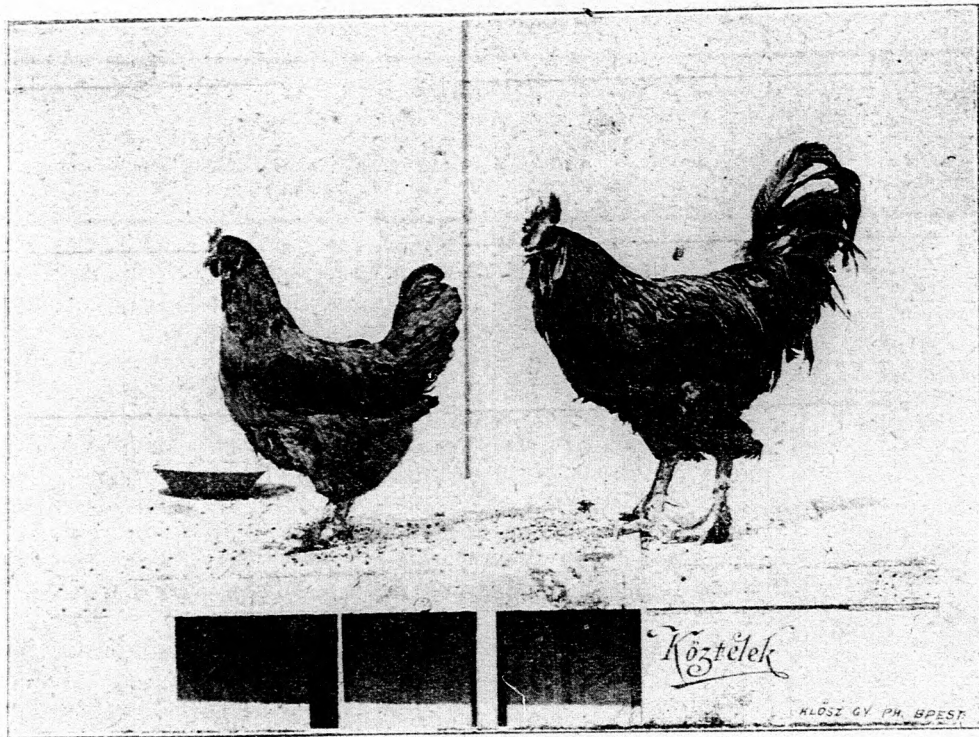
Tekintve azt, hogy a legpontosabb vizsgálat dacára sem lehetett semmi más olyan elváltozást találni a boncolt állatok

hulláiban, a mely a halált megmagyarázta volna, és az infuzoriák mind a két hullában jelen voltak, W. ezeket mondja a betegség okozóinak.

A kérdés eldöntése czéljából a talált ázalékállatokkal galambokat etet meg, oly módon, hogy párolt vízben elkeverve a tüdőből kikapart élősdieket, ecsettel bekenyerte azokat a szájba és orrba. A kísérleti állato-

A betegség keletkezésére vonatkozólag azt derítette ki, hogy azon galambduczot, a hol az elhullások történtek igen nedves deszkákkal fedték be, a melyek egész télen át a vízben ázva, félig már elkorhadtak.

Mikor a vizsgálat megállapította, hogy infuzoriák a betegség okozói, a korhadó deszkákat leszedték és ez által a járvány is megszűnt. E körülmény igazolni látszik W. azon feltevését, hogy az élősdiek a nedves deszkákkal együtt kerültek a galambduczba, a honnan aztán bevándoroltak a galambok légző szerveibe. Dr. Rätz István.

12. ábra. Kovács Imre rákoscsabai tenyésztő első díjat nyert Langshanjai.

kon azonban semmi megbetegedést nem lehetett észrevenni, mikor azonban 4 hét múlva az egyiket leölté, a tüdejében egy kölesnyi sárga esomót talált, a melyből ugyanazok az élősdiek voltak kimutathatók. Ebből W. azt következteti, hogy a halálos infectio létrehozására nagyobb mennyiségű élősdinek bevándorlása szükséges.

erős konkurrens volt Polyák Sámuel Langshan törzse s a jury hosszas fontolgatás s az állatoknak minden irányban való elbírálása után adta ki az első díjat.

A kiállításon a tyukosztály nagy kontingensét a Langshan képezte, a mi annak a jele, hogy tenyésztőink az importált idegen tyukfajták közt a langshant tenyészük

emlékeztetett, csak hogy ennél jobb izü volt, melle és czombjai fejlettebbek amannál, husa meg puhább és zamatosabb. Persze, hogy nagy diszokmánynyal lettek a kacsák kitüntetve, melyeket a főherceg ő Fensége száz száma tartott.

Kitüntek még a kiállításon Rodiczky Ottília kisasszonynak, — kinek bátyja doktor Rodiczky Jenő már akkor is szaktekintély volt többi közt a baromfitenyésztés terén is — keresztezett széles állású és nagy mellű libái, meg Figyelmes tyukkollekciója, melyek mind díjazva is lettek. Meg kell még említenem azt a németet, ki tojásköltető gépével a kiállításon megjelent és a közönség szemeláttára bujtak ki a tojásokból a esibék. Sok bámuló vette körül a gépet és emberek. Hja akkor még újságszámba mentek a tojásköltő-gépek. Németünk annyira megörült gépe eredményének, hogy a kiállítás időtartama alatt egy este annyi rumot ivott, hogy a guta ütötte meg és kiadta a lelkét.

A „Baromfiak” májusi számában olvasom a tyukok rossz szokásairól írt cikket és csak azt nélkülözöm benne, a mi fő a tojást evő tyukoknak ezen rossz szokás elleni orvoslására. Ez pedig abból áll, hogy egy tojást megtöltünk mustárral és a fészekbe tesszük, midőn a tyuk a tojást feltöri és szűr-essélni kezd, azonnal abba hagyja szenvedélyét, mert ki nem állhatja a mustárt. Ha ezen mustáros tojást néhányszor alkalmaz-

zuk és akkor sem használ, akkor csakugyan kést neki és be a fazékba.

No meg a lopva tojó tyukokról is olvastam lenne. Hát tudja-e író ösém vagy hugom asszony, hogy hogyan lehet megtudni, hogy hová szokott tojni ama bizonyos lopva tojó tyuk? Tessék a tojóhüvelyét jól sóval bedörgölni, ez ingerli a tyukot, azt hiszi, hogy tojnia kell és szalad a megszokott titkos tojófészkéhez. Így csak utánna kell menni és megtaláljuk a fészket.

Minduntalan azt hallom, azt olvasom, hogy a kaesákat csak folyó vagy tó mentében érdemes tartani, mert abban élelmük egy részét megkeresik. Ez igaz ugyan, de a konyhabeli művészet a kaesák vizen tartása ellen szól. Mert hát a vizen járó kaesa folyton mozog, testgyakorlatokat csinál és ennek folytán, izmai azaz husa megkeményedik és peccenyének nem alkalmas, holott a szárazon nevelt kaesa, életének legnagyobb részét ülve tölti és e mellett sokat eszik, tehát az ülő életmód és a bótáplálkozás mellett husa is sokkal izletesebb, mint a vizen járó kaesáé. A szárazan tartott kaesának csak bőven legyen vize, melyből ihat s melyben bugyborékolhat, elég az neki.

Még végre álljon itt egy visszaemlékezés, mert már úgy is untatom a tisztelt olvasót az előzőkkel.

Hát történt az szerkesztő koromban, mikor még a boldog emlékezetű „Gallus” baromfi tenyésztési lapot kiadtam és szer-

kesztettem, mely lap tizenkét évi rövid élete után jobb létre szenderült, mert én már nem győztem orvossággal, azaz már meguntam ráfizetni.

Voltak előfizetőim; tizenegy előfizetővel indult meg az első szám! Ez tekintélyes szám, mikor most például a „Baromfiak” 4200 példányban jelen meg.

Es minő előfizetőim voltak! Egy plébános két misét ajánlott fel egy évi előfizettképen. Elfogadtam, elmondattam vele boldogult szüleim lelki üdvösségeért; egy másik küldött egy kosár tojást, no mondom, feleség ez is jó, majd elfogy a háztartásban; de hogy hosszadalmas ne legyen elmondom a legjobb előfizetőm előfizetését. Küldött pedig előfizettképen öt akó veres, felséges visontai bort, a minő most már nem létezik, legfeljebb valamely egri kanonok pinczejében található, mert azóta Visonta vidéket elpusztította a filloxera.

No de a legeredetibb előfizetőmet hadd említsem még fel. Este egy 9 óra tájban ülünk a vacsoránál, megáll a házuunk előtt egy kocsi, nemsokára egy emberpár jön be az ajtón; az előfizetőné és férje ura, a kik azon a ezimen, hogy előfizetők bekvártélyozták magukat nálunk és három napig maradtak ott. Nosza — rajta kedves feleségem, süttes, főzes, kedves előfizetőink jöttek. Meg volt a második vacsora. Ejjelre külön szobába lefeküdtek, jól érezték magukat, valamint a három következő napon is. És mind-ezekben az a legérdekesebb, hogy igaz.

Grubiczy Géza.

előszeretettel. A langshan tapasztalt tenyésztők állítása szerint könnyen aklimatizálódik. miután e faj China északi részéről származik, hol a hőmérő 30° R. és 20° R. között ingadozik. Kilátás van arra, hogy a langshan faj könnyen hozzászokik a mi külterjes tartásmódunkhoz.

Mercy tábornok karolta fel ezen ügyet is, szederfákat ültetve, melyeknek épségben tartását drákói szigorral biztosította. Továbbá arról is gondoskodott, hogy a selyemgubók a Temesvárott és Verseezen létesített fonódákbán kellő áron beváltassanak. Ezen termelési ág eleinte gyors virágzásnak indult

selyemfonódát létesített Eszéken. Ez intézkedéseknek eredménye az volt, hogy Szlavóniából 1769-ben tízenhétezer, 1774-ben husz-ezer font gubót küldhettek fel Bécsbe.

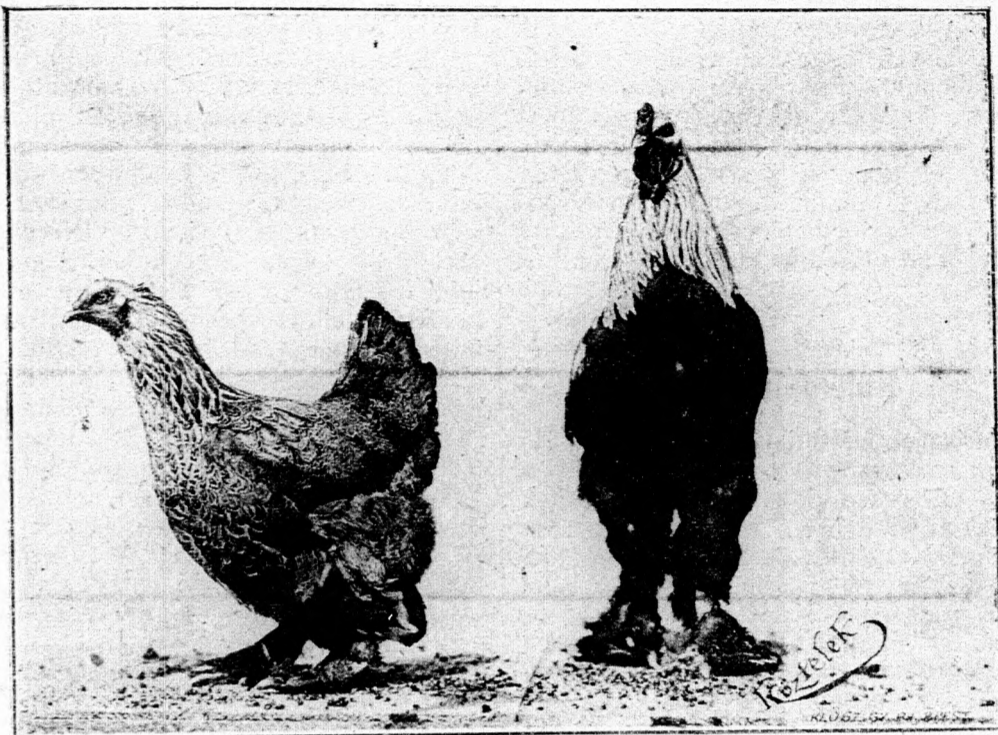
„A selyemtenyésztésnek módja és az eperfákról” ezimel 1752-ben Szebenben megjelent kis művecske a hivatalos körök figyelmét vagy kikerülte vagy ki nem elégitette, mert Sollenghi utasítást vett, hogy a tenyésztési szabályokról írjon oktatást, mely 56 oldal terjedelemben 1770-ben Pozsonyban csakugyan meg is jelent.

Magyarországon ez időben a selyemhernyó tenyésztése csak helyenkint mutatott némi lendületet: pl. Kecskemét városa 1777-ben 323, 1778-ban 536, 1779-ben 874, 1780-ban 970 font selymet termelt. Magyarország összes termelése azonban 1764-ben csak 80 font, 1780-ban 76 mázsa volt, miért a termelőknek 77.000 forintot fizettek.

Az állami egyedárusági gyámkodás a várt eredményt idővel sem hozván meg, ennek következtében II. József császár 1788. évi február 11-én beszüntette az eddig létezett selyem egyedárus, mindenkinek szabad tetszésére bízva, hogy a termelt gubókat magánvállalkozóknak vagy pedig az állami fonódáknak beszolgáltatja-e? Az állam által beváltott gubók száma ezen időtől kezdve folytonosan esökkent, úgy hogy két év (1796—1798) alatt az állami selyemgyárak összesen csak 22.5 mázsa selymet produkáltak, mely rossz minősége mellett vevőre sem talált; de másfelől a magánvállalkozás sem vett — kellő támogatás hiányában — semmi lendületet.

Hiába irogattak *Blaskovich* és *Mitterpacher* a selyemtenyésztés „módjai és hasznairól”; hiába utasított a „*Politico Cameralis mixta Comissio*” az 1794. évi 302. számú leirattal a hanyatlás okainak kipuhatólására és az emelés új módjainak kifürkészésére, ez a termelési ág csak nem akart prosperálni!

Az 1796. évi január 23-án összeült Comissió előtt a selyemtenyésztési felügyelők részéről egy esomó emlékirat feküdt, de ez

13. ábra. *Suszték József* rimaszombati tenyésztő első díjat nyert bráhmái.

A 13. ábra *Suszték József* rimaszombati tenyésztő első díjat nyert sötét bráhma párjának jól sikerült fotografiája. A bráhmafajt sokkal jobban ismerik olvasóink már előnyös jó tulajdonaival s azt most itt részletesen felsorolni nem szükséges. Nagy testük, kitűnő izletes husuk és jó tojáshozamuk miatt a bráhmákat hazánk nagyon sok vidékén terjesztik, különösen a homokos vidékeken.

A szép pekingi kacsa törzs 14. ábra *Janovszky György* ambicziózus baromfitenyésztő péczeli tenyészetéből való s első díjjal lett kitüntetve. Az igen sikerült kép a jól kifejlődött kacsért minden jellemző tulajdonával feltűnteti. A pekingi kacsák tenyésztése nálunk pár év leforgása alatt óriási mérvet öltött s háttérbe szorított minden más fajtát. Husa rendkívül finom, tojáshozama nagyobb mint a mi közönséges magyar kacsánknál s tolla versenyez a libatollal. Sikeresen tenyészthető ott is, ahol víz nincs közelben s a mi fő kevés igényü.

Általában elmondhatjuk, hogy a kiállításra hozott állatok között nem egy tenyészetből került fel olyan baromfi, amely semmi kívánni valót sem hagyott fenn, s ebből következtethető, hogy tenyésztőinkben meg van a hajlam és törekvés a jobb felé.
H.

Közlemények a selyemhernyó-tenyésztés köréből.

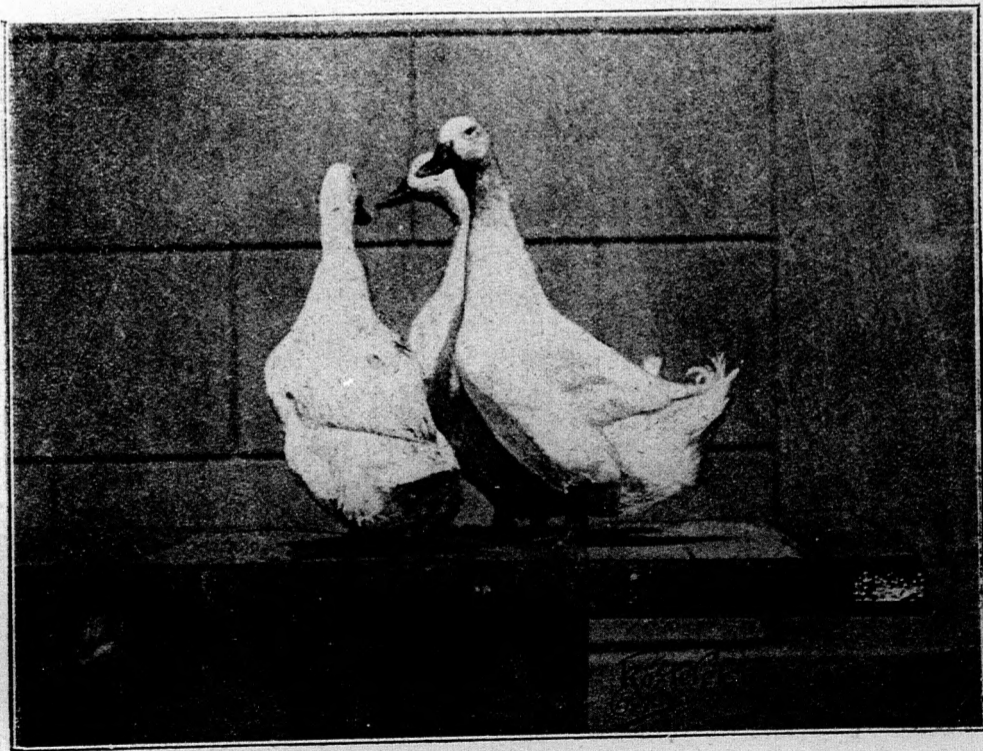
II.

A selyemtenyésztés ügye a múlt századtól Széchenyi koráig.

Említettem, hogy ezen termelési ág meghonosítása nálunk 1680 körül kezdődött, midőn egy Baranyamegyébe költözködött, Passardi Péter János nevű olasz, uriember Pellérdén felkarolta a selyemhernyó tenyésztését. Dél-Magyarországnak a törököktől visszahódolt részében a katonai kormányzat alá helyezett u. n. „Bánságban,” az erélyes gróf

midőn azonban a Bánság a bécsi bank kezére lőn bocsátva, az oly szépen megindult mozgalomban végzetes visszaesés állott be a nagy vándij és harminczad miatt, melylyel a selymet illették.

Mária Terezia idejében számos intézke-

14. ábra. *Janovszky György* péczeli tenyésztő első díjjal kitüntetett pekingi kacsa törzse.

dés történt a selyemhernyó-tenyésztés emelése szempontjából. 1761. óta a tenyésztők díjazásban részesítették és különösen Szlavóniában, hová selyembiztosul Sollenghi Károly lett kinevezve, a kormány nagyobb anyagi áldozatot is hozott. 1765-ben hatezer forintot fordított e célra, 1769-ben pedig

elégségesnek tartotta csakis a Mazzucatto és Zappi-félet tárgyalni, minek külső jelensége az 1796. évi június hó 10-éről keltezett udvari rendelet volt. A megyékben és községekben adott utasítások és tanácsok azonban jobbadán süket fülekre találtak, miért is ezen úgynön sem az 1803. ápril 5-iki udvari rende-

let nem segített, sem a selyemtenyésztést népszerűsíteni kívánó az előző számban fel- emlitett több füzet, melyek gróf Széchenynek a „selyemről” irt munkáját megelözték.

(Folyt. köv.)

Az anyaméh megtermékenyítése.

A királyné megtermékenyítése, mint köztudomású dolog, fenn a magasban, gyakran távol a kaptártól szokott megtörténni. Az első, a ki ez irányban megfigyeléseket tett, Janscha volt, a méhészet tanára Bécsben, hanem csak utódja: Münzberg jutott hozzá, hogy Janscha megfigyeléseit és esz- mes tanait az érdeklődők számára össze- gyűjtse és kiadja. Ezen tudományos gyűj- teményben olvassuk, hogy a királyné a be- következő megtermékenyítés előjelei már öt- hat nappal a kritikus nap előtt mutatko- znak. Ha már most valaki meg akarja figyelni a méh-élet ezen jelentős mozzanatát, az bi- zony reggeli 9 órától délután 3—4 óráig el- nézheti a kaptár nyílását, hogy a kiröppe- nés pillanatát el ne mulassza; mert ez bi- zonytalan időben szokott történni. . . . Az anyaméh nagy sereg méhvel és herével szokott kivonulni, s megkerüli néhányszor a méhkast, hogy visszatérteben megismerje, aztán nyugodtan száll a magasba. Főnt még egyszer ismétli a raj ezt a körfogást, miközben szeméit kaptárára irányozza, hogy utirányát valahogy el ne tévessze. Aztán még magasabba emelkednek, mire a herék nagy gyorsasággal királynéjuk közé tömör- ülnek, s hihetőleg annak megtermékenyíté- sét eszközlik. Pár perc múlva hazatér az egész tábor. . . . A hol a kaptár magánosan áll, a megfigyelés sokkal könnyebb. Ha a megtermékenyítés első alkalommal meg nem történt, még aznap vagy másnap újból ki- sérletet tesznek, s folytatják mindaddig, míg sikerül.

Ez a megtermékenyítés kinn a szabad- ban történik, s oly magasan, hogy jó szemű ember is vajmi keveset lát belőle, a meg- termékenyülés „hogyan”-jából pedig éppen semmit. Azért Ehrenfels báró, az osztrák méhtenyésztők hírneves nagymestere, arra a gondolatra jött, hogy az anyaméhet magá- ban a kasban termékenyíteti meg. Hanem kísérletei meghiúsultak.

Ma már kétségbevonhatatlan tény, hogy a királyné csak a szabadban termékenyít- hető meg, s egyedül az aktus mikéntje mar- datt napjainkig misztérium. Ujabbán báró Berlepsch igyekezett ezt a homályt némileg eloszlatni — „Die Biene” című híres mun- kájával. Ebben a munkában egyebek közt megfigyeléseit is közli a nemes báró, melyek oda konkludálnak, hogy a kiröppenő anya- méhet követő heretábor királynéja körül va- lóságos gombolyaggá tömörül a magasban. Igen érdekesek Alfonsus Alajos megfigyelé- sei, melyeket jobbra a szerencés véletlen közrejátszásának köszön. Döblingben az ugy- nevezett „Töröksáncz” gerinczén, mely itt-ott dombszerűleg kipuposodik, szokta volt meg- figyeléseit eszközölni. Itt a magasban jú- nius elejétől körülbelül 20-áig, főleg a déli órákban folyton erős zümmögést hallott, mi véleménye szerint csak a heréktől származ- hatott. Véleményében csakhamar megerősö- dött, midőn a magasból hirtelen egy gyer- mekfej nagyságu gombolyag vágódott eléje, melyből kalapja segélyével egy herét sikerült megfognia. Világos lett előtte, hogy itt egy királynét üldöz- tek a herék, melynek bírásáért valóságos vetélkedés, sőt dularakodás fejlődött ki közöt- tük, miközben gomolyaggá tömörültek. Egy más napon ugyanezt a jelenséget volt al- kalma látni, hanem már nagyobb távolság- ban. Ekkor egész véletlenül egy kődarabot röpitett a levegőbe, s mi történt? A herék a követ anyaméhnek sejtették, s elkisérték

estében csaknem a földig, midőn csalódásu- kat észrevéve nagy döngéssel szétoszlatk. Alfonsus több ízben — egyszer fivére jelen- létében is — próbára tette a hiszékeny he- réket, s az eredmény mindig ugyanaz lett: a herék fölülteése. Eppen ebben az évben akar egy remek kísérletet tenni valamely arra való, még meg nem termékenyített anyával. A királynőt finom fonalon szándé- kozik a magasba röppenteni az előbb említett „Töröksáncz” tetejéről, hogy a deliquens megtermékenyülésének a propos tanuja lehes- sen. Persze a siker egyelőre kétes.

Az anyaméh megtermékenyítését, annak minden csinját-binját kimerítőleg leírta Keepen, mi volna tehát kívánatosabb, mint hogy az ő kísérletének eredményei most megerősítést nyernének. Talán egyik-másik méhész, kinek alkalmá van a királyné meg- termékenyítését hozzáférhetőbb helyről ki- kémlelni, biztosabb rezultatum birtokába jut s akkor a megoldhatannak tetsző gordiusi csomó magától fölbomlik; mert hiába! több szem többet lát. —*ák.*

Különfélék.

A baromfiak életkorának felismerése. Ha a tyuknak sarkantyuja kemény s lábain a pikkelyek érdesek, akkor már azt idősnek tarthatjuk, anélkül hogy a fejét is további vizsgálatnak vetnénk alá. Ha a csőrének alsó fele annyira merev, hogy az meg nem hajlítható s a taraja durva és vastag, az ilyen tyuk még akkor sem veendő meg, ha az kövér és jól tápláltnak is néz ki. A fiatal tyuknak a sarkantyuja csak alig észrevehető, lábain a pikkelyek simák, fényesek és eleven színűek s bármilyen is legyen a színök a karmai hegyesek és gyöngék, a lábszárai lágys, a taraj vékony és sima. Öreg pulyká- nak lábain a pikkelyek durvák, a talpa kerges, karmai hosszúak és erősek, fiatal pulykánál ezen tulajdonok ellenkezője észlelhető. Ha a pulyka-kakas még tollas, de már öreg, hosz- zu szakálbojttal bír; a fiatalnál ez hiányzik. A pulyka-kakas öregsége, ha meg is van koppasztva, a lábak durva pikkelyeiről hatá- rozottan, a hoszsu szakálbojtról s a fejéről lelőgő hoszsu rojtról is felismerhető. Az öreg ludat megismerhetjük durva lábairól, a szárnyak erősségéről nevezetesen a szárny ol- dalain, a csőr keménységéről s tollazata finom- ságáról. Ha a lud már meg volna kop- pasztva, mint ismertető jelek figyelembe veen- dők annak lábai, a bőr gyöngesége a szárnyak alatt és a szárnyhegyeken, a csőr s a bőr vastagsága általában. Kaesáknál a kort szintén hasonló módon ismerhetjük meg; ezenkívül a fiatal kaesa csőre, arányítva a fej szélességéhez, jelentékenyen hoszszabb mint az öregeknél. Fiatal galamb felismerhető toll- színe halványaságáról, sima és zárt lábairól s a hoszsu sárga pehelytollakról, melyek tollazata között elszórtan találhatók. Öreg már kirepült galambnak lábai vörös színűek s ninesen pehelytolluk; ha pedig ez utóbbi ismertető jel nem található fel rajtuk, asztali élvezetre már nem megfelelők.

A baromfiak fertőző betegségeiről. E czim alatt jelent meg kitűnő munkatársunk elő- adása, melyet az Országos Magyar Gazda- sági Egyesület által f. év február havában rendezett gazdasági előadásokon tartott. A kis füzet ára 30 kr. Megrendelhető *Kilián* Frigyes könyvkereskedésében, Budapesten.

Baromfitartás szűkebb helyen. Ott, hol a baromfi kedve szerint kóborolhat, major- udvarban, szántón, réten, legelőn; hol zöld füben, szemeséletben, rovarokban dűskálhat, friss vízben hiányt nem szenved, ott nem csak neki van gyöngyvála, hanem a baromfi- tenyésztőnek sem fájdalom a feje a tar- tásból eredt bajok miatt. Am a tartás és tenyésztésbeli gondok oly mérvben nagyob- bodnak nála, a milyenben a rendelkezésre

álló tér kisebbedik; mert mindhiába, a baromfinak is éltető eleme a szabadság és szűk fogságban özőnével származnak a ba- jok, mert hibák nehezen kerülhetők ki. A kaesának szüksége van vízre, legelőre, szűk baromfi-udvarban izgágái által igen kelle- metlenné válik. Szűkebb helyen inkább bol- dogulunk a luddal, mintsem vele. Epp úgy a husra való tenyésztéssel, mintha tojás- nyerést szándékolnánk. Nem akarom azt ál- litani, hogy olyan egyén, kinek szabad tyuk- legelője ninesen, egyáltalán ne foglalkozzék tyuktenyésztéssel, de ha erre szánta magát, legyen készen reá, hogy csak a legszigorubb tisztaság és észszerű gondos tartással fog némi eredményt érni. A baromfiól legyen száraz és világos s a hidegtől lehetőleg vé- dett, de épp oly kevésbé tanácslom a fütést, mint a lóganéjnak a tyukólban való felhal- mozást. Nagyobb hőre általában ninesen szükség, csak a fagytól óvassuk meg a baromfit. Tiszta homok és hamu szintén jobb a szalmával való aljadzásnál. A mesz el- kerülhetetlen, azért gondoskodjunk a baromfi- udvarban mésztörmeléktről s arról, hogy a járás-kelésnél kaparó hajlamukat kielégít- hessék. A tyuk mindentevő, tehát lehetőleg változatos takarmányról kell gondoskodni, mellőzve a sós és ecetes konyhai hulladé- kokat. Zöldtakarmány után szebb és izlete- sebb tojást nyerünk, de este a tojóknak szemes eleséget adjunk. Az eleséget lehe- tőleg gyakran és kisebb adagokban szolgál- tassuk. A konyha és kertbeli hulladékok mellett igen jó szolgálatot tehet az elapró- zott sárga vagy burgundi répa. De egy da- rabka fejes saláta, vagy egy répa egészében is csemege számba mehet. Gondoskodjunk hushulladékokról, vagy amerikai hushulla- dék-lisztről, melyből 5—10 gramm fejenként igen czélszerű pótlék. Az itatásnál pedáns tisztaságra ügyeljünk s a baromfit mindig szemmel tartsuk, hogy az egészségi állapo- tában bekövetkező bármely változást azon- nal észlelve, a bajt lehetőleg megelőzzük, mert a szűk tartás már magában véve is kedvezőtlen állapot, miből könnyen nagyobb baj válhat. —*ó.*

(—*ó.*) **A tojástermelés költségei.** Igen ér- dekes kísérletet tett Lecocq E. Belgiumban nevelt olasz tyukokkal, melyek tojásáhozama, valamint az általuk elfogyasztott takarmány pénzértéke 1893. évi január 1-től az év vé- geig pontos feljegyzés alá vétetett. Az elfogyasztott tengeri 7 hónapon át havonként 70 kgrmot tett, kgrja 0.17 franknyi értékkel. Julius végétől havonként 45 kg. árpa lett takarmányozva, melynek kgrja 0.15 frank ér- téket képviselt. Azonfelül a tyukoknak 1 ha. legelő és egy 10 tagból álló családnak kü- lönbben csekély hulladéka, melyeknek pénz- értékre való átszámítása mellőztetett. Egy tyuk és napra kiszámítva adatott szemes takarmány januártól ápriliséig 37 g., a további hónapokban 39, 44, 47, 53, 55, 60 és 65 g. Az összeredmény az alábbi összeállításból tűnik ki.

	Tojások száma	Tojások darab	Tojások száma I tyukon	Tojások száma I tyukon	Csész tyukok to- jássterm. fr. ban	I tyuk havi to- jássterm. fr. ban	Szemes takarm. költség. általán.	Szemes takarm. költség. I tyukra	Tojásár, I hóra s tyukra fr. ban
Január	92	33	2.7	0.13	14.96	0.36	7.60	0.23	+0.13
Február	352	33	11.0	0.08	28.16	0.85	7.60	0.23	+0.52
Márczius	478	33	14.5	0.07	33.46	1.015	7.60	0.23	+0.785
Április	665	33	20.1	0.065	43.22	1.31	7.60	0.23	+1.08
Május	481	31	15.5	0.07	33.67	1.11	7.60	0.25	+0.86
Junius	403	27	14.9	0.07	28.21	1.04	7.60	0.28	+0.76
Július	358	25	14.3	0.07	25.06	1.00	7.60	0.30	+0.70
Augusztus	223	25	8.9	0.07	15.61	0.62	6.50	0.26	+0.36
Szeptember	80	24	3.3	0.08	6.40	0.27	6.50	0.27	0.00
Október	6	22	0.3	0.195	0.63	0.03	6.70	0.29	-0.26
November	14	22	0.6	0.13	1.82	0.082	6.50	0.29	-0.208
December	72	20	3.6	0.115	8.28	0.414	6.50	0.32	+0.094
Egész évi	3234	27.33	109.7						+4.821

Az orsz. magyar gazd. egyesület tulajdona.